

Gazi Üniversitesi
Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî
Araştırma Merkezi

Öfmen Baba
150276

Türk Kültürü ve

HACI BEKTAŞ VELÎ

Araştırma Dergisi

Turkish Culture and

HACI BEKTASH VELÎ

Research Quarterly

Ankara, Yaz Summer | 2010/55

HACI BEKTAŞ VELÎ
SİYASAL VE İZLENLERİ

22 Ekim 2017

Bayram Durbilmez

"Muhyiddin Abdal'a göre
Hacı Bektaş ve Otman Baba"

I. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş
Veli Sempozyumu Bildirileri

(22-24 Ekim 1998)

Ankara - 1999, s. 99-104.

Lüzüm Ktp.

بکتاشیلار تاریخچه عامه

اوتمانه بابا و بوختنامه سی

حاجی بکتاش کتبخانه سنک میدان اوینه طاند قسمی ایچنده هر صحیفه سی یکریمی سطر اولمق اوزره ایکی یوز آلمش صحیفه لک بر اثر واردی . استنساخ تاریخی بیک یوز یتیش اوچدر . اسمی ولایتنامه اوتمان بابادر . ولایتنامه شاهی ، ولایتنامه سلطان باباده دینلیرمش .

۸۸۸ سنه سنده اوتمان بابانک وفاتندن بش بوچوق سنه صوکره کوچکک آبدال نامنده بریسی تألیف ایتشدی . مؤلفک حقیقی اسمی مجهولدر . کوچوکک آبدال لقبی بالذات اوتمان بابانک کندیسنه ویردیکنه کوره بابانک معیتنده دولاشان آبدالردن بریسیدر . هر فصلی متعاقب بر منظومه بی احتوا ایدر ، بعضیلرنده کوچککک دییه تلخیص ایتکده در .

اوتمان کلهسی عثماندن محرفدر . تحریفی بکتاشیلرک بالاخره یامش اولدوغی ظن اولونور . دها اسکی یازمه لره مالک اولسه ق تحریفک مبداینده مطلع اولمق تمکندی .

اوتمان بابا وتوابعی بکتاشیلردن فرقلی کوستریبور . روم ایلمیده خاصه دلی اورمانده باشایان بو خلق کیملری اعتبارله ده فرقلیدر . باشارنده طاشیدقلری بورکلری یدی ترکلیدر . بکتاشی عنعنه سنه کوره کویا حاجی بکتاشده بولوندیغی صره ده اوتمان بابا آش اونده کرامت مسابقه سی یاپارکن آشه ایله منازعه ایتیش بورکنک بش ترکی آشه چینک النده قالمش ایش . بوتما اویدورمادر . ولایتنامه بزه بو خصوصده ده معلومات ویریر . شویله که :

اولان میری افندیبن والد فردوس مکان روایت ایدر که احمد باشانک اوائل حالنده دیدیکی اشعار ومقاله چوق حالت وبلاغت یوغیدی . صوکره امیر علی شیرنوائی اوتوز دانه غزل کوندرمشدی . احمدباشا اوکا اقتدا ایتکله اسلوب شعری خوب وطرز گفتاری مرغوب اولمشدی . « عاشق چلهی » ده مندرج برقیده بوغزللرک « ایکنجی بایزید » زماننده کلدیکنی وبایزیدک بوغزللری بروسه یه احمدباشایه کوندروب نظیره ایسته دیکنی تصریح ایدیور . ایشته بونلردن آکلاشیلورکه ، احمدباشانک اثرلری او قومه مش اولان « نامق کال » میری افندیبنک شخصی وتمامله عندی مطالعه سنی بر « حقیقت » کی قبول ایتشدی . حالبوکه بو مطالعه هر نقطه نظر دن یا کلیدشدی . اولاً : « نوائی » نک اثرلری دها فاتح دورنده آناطولی تورکلری آراسنده انتشار ایتشدی . سرات واستانبول سربایلی آراسنده کی مناسبات بونی کوستردیکی کی ، « لطیفی » تذکره سنده ده بونی مؤید دلیللر واردی .

ثانیاً : احمدباشانک « نوائی » به نظیره لری اولمله برابر ، اونک شخصیت شاعرانه سنک تشکلنده « نوائی » نک هیچ بر تأثیری اولماشدر . اساساً هر ایکسی ده بو بوکعجم استادلرینک تأثیری آلتنده قالمشدر ؛ احمدباشاده ، دهاز یاده ، « عطایی » و « شیخی » کی دها اسکی آناطولی شاعرلرینک نفوذی محسوسدر . « نوائی » نک اثرلری ایلك کوردیکی زمان ، احمدباشا آرتق کالی بولمش بر اعاوردی .

ایشته بر طرفدن تاریخی وثیقه لر ، دیگر طرفدن احمدباشانک اثرلری وشخصیتی حقنده یابدیغمز تدقیقات ، نامق کالک ، کپیک ، براونک اونی منحصراً « نوائی مقلدی » عدا ایتکله تماماً آلداندقلری میدانه جیقارمه قده در . فقط ، بر طرفدن بو حقیقی میدانه قویمله برابر ، دیگر طرفدن ، دها بو دین باشلا بوق « تنظیمات » قدر « نوائی » تأثیرینک آناطولی تورکلرینک ادبیاتی اوزرنده دوام ایتدیکنی ده اعتراف ایتلمی یز .

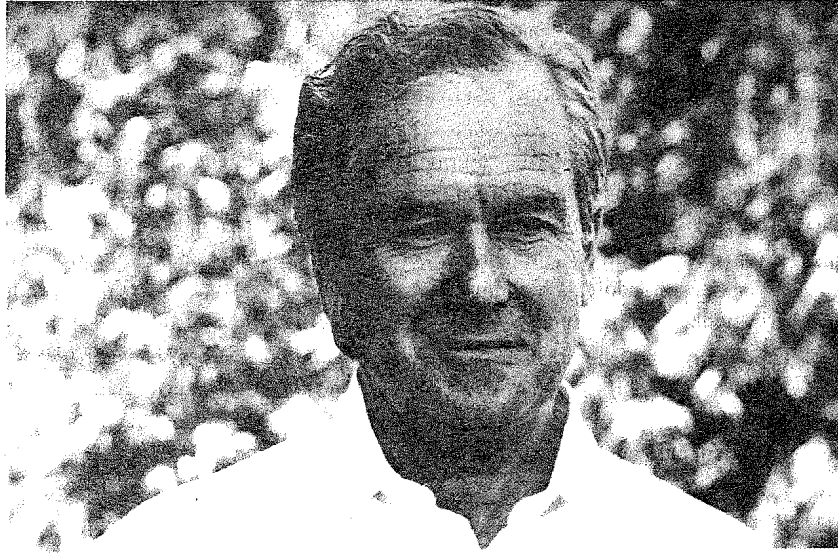
استانبول دارالفنوننده « تورک ادبیاتی تاریخی » مدرسی

کوبی بی زاده محمد فواد

150276

OTMAN BABA

-
- 1 GÖKHAN YURTOĞLU, XV. yüzyılda Rumeli'de Heterodoks bir Türk sûfisi: Otman Baba ve Velayetnamesi, Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2012
-
- 2 YUNUS YALÇIN, Türk edebiyatında velâyetnâmeler ve Otman Baba velâyetnâmesi, Erciyes Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2009

Ord. Prof. Ekrem Akurgal

Ekrem Akurgal, 30.03.1911'de İstanbul'da doğdu. 1930-31 'de İstanbul Erkek Lise-si'ni bitirdi. Devlet sınavını kazanarak Almanya'da arkeoloji öğrenimi gördü. 1941'de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde önce asistan ve doçent, 1949'da profesör, 1957'de ordinaryüs profesör oldu. 1958-59'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde dekanlık görevinde bulundu.

Ege'de Foça, Çandarlı, Erytra ve İzmir antik kentlerini ortaya çıkarmıştır. Avrupa'da dört yabancı dilde (İngilizce, Almanca, Fransızca ve İtalyanca) yüksek tirajlı eserleri yayımlanmıştır. "Orient und Okzident" kitabının dört yabancı dildeki baskıları yüz elli bindir. "Ancient Civilizations and Ruins of Turkey" adlı kitabı 8 baskı, "Anadolu Uygarlıkları" kitabı 5 baskı yapmıştır. 1949 yılında "Eski Çağ'da Ege ve İzmir" eseri, 1995'de "Hatti ve Hitit Uygarlıkları" kitabı çıkmıştır.

Avrupa'nın yedi akademisine üye olan Ekrem Akurgal'ın, Fransız Akademisi Eskiçağ Bölümü'ndeki koltuğu yaşamı boyunca Akurgal adını taşıyacaktır. Akurgal Amerika'da Princeton (1961), Almanya'da Berlin (1971), Avusturya'da Viyana (1981) üniversitelerinde birer yıl konuk profesör olarak ders vermiştir. Bordeaux Üniversitesi (Fransa 1961), Atina Üniversitesi (Yunanistan 1988), Lecce Üniversitesi (İtalya 1990) kendisine şeref doktoru sanını tevcih etmiştir.

Ekrem Akurgal, Federal Almanya Büyük Liyakat Nişanı Yıldızlı Rütbesi (1979), Goethe Madalyası (1979), T.C. Kültür Bakanlığı Büyük Ödülü (1981), İtalyan Commandatore Nişanı (1987) ve Fransa Cumhurbaşkanı tarafından verilen Légion d'Honneur Officier rütbesi (1990) sahibidir. Londra Hellenic Society (1954), Washington Arkeoloji Enstitüsü (1961), Berlin Alman Arkeoloji Enstitüsü (1979), Ellen Arkeoloji Enstitüsü (1983), Avusturya Arkeoloji Enstitüsü'nün (1987) şeref üyesidir.

1960'lardan bu yana Akurgal İngiliz, Fransız, Alman, Yunan ve İspanyol televizyonlarında söyleşilerde bulunmuş ve belgesel programlarda yer almıştır. Akurgal, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ndeki dekanlığı sırasında Türk Sanat Tarihi, Tiyatro ve Kütüphanelik Bölümleri ile Epigrafi dalını kurmuş, fakültenin önündeki Sinan heykelini diktirmiştir.

Ekrem Akurgal, Türkiye'deki Alman Kültür Merkezleri İstişare Kurulu'nun 20 yıl süre ile (1974-1994) Genel Başkanlığı'nı ve Türkiye-Yunanistan Dostluk Derneği'nin Başkanlığı'nı (1988-1995) yapmıştır.

MUHYİDDİN ABDAL'A GÖRE HACI BEKTAŞ VE OTMAN BABA*

Bayram DURBİLMEZ**

GİRİŞ

Bektaşlık, Kalenderî şeyhlerinden Hacı Bektaş Veli'yi kendisine pîr edinmiş insanların bağlı olduğu, esasları Balım Sultan tarafından şekillendirilen bir Türk-İslâm tarikatıdır; Hacı Bektaş kültünün bir takım sebeplerle hâkimiyet kazanması sonucu kendine has özellikler kazanarak Kalenderîliğin içinden doğmuştur. Bektaşîliğin kurucusu Balım Sultan, gerçek pîri Abdal Musa olarak kabul edilmektedir. Hacı Bektaş'ın vefatından sonra Sulucakaraöyük [=Hacıbektaş] zâviyesinde yetişen Abdal Musa, kendine bağlı Kalenderî dervişleri ile birlikte, değişik bölgeleri gezerek, Hacı Bektaş'ın hayatı etrafında teşekkül etmiş menkabelerle oluşan Hacı Bektaş Veli kültünü geniş bir alana yaymıştır. Bursa, Bergama, Denizli ve Elmalı'da zâviyeler açan Abdal Musa, Hacı Bektaş Veli'nin Osmanlı devletindeki Yeniçeri Ocağı'nda tanınıp hürmet edilmesinde ve pîr kabul edilmesinde önemli rol oynamıştır (OCAK, 1992:211).

Kendisini Mehdî, Mesîh ve Tanrı mazharı/Tanrı zuhûru olarak tanıyan ve tanıtan Esterâbâdlı Fazlullah'ın kurduğu Hurûfîlik, çeşitli din ve bâtinî inançların karışımıyla ortaya çıkan bir inanç sistemidir. Azerbaycan'da ortaya çıkmasına rağmen Anadolu'ya sıçrayan Hurûfîlik öğretileri, Bektaşîliğin içinde kısa sürede yer bulmuş ve Bektaşîlik ile karışmıştır. Hurûfîliğin Kent Bektaşîliğiyle, özellikle Babagan koluyla ilişkisi olmuş, Hurûfîlik Bektaşîliğe bu kolla girmiştir (Bkz. GÖLPINARL, 1989:18.; ATALAY, 1340:30-53). Giderek özümsemiş ve Bektaşîliğin içeriğini oluşturmuştur. Bektaşîlik yoluyla Alevîliği de etkilemiştir. Hurûfîlikle gelen edebiyatı ayırmanız durumunda "Bektaşî Edebiyatı" olarak bilinen "Bektaşîlik Bağlamında (=Konteks) Türk Halk Edebiyatı" çok önemli bir esasından mahrum kalır. Hurûfîlik etkileri en çok Rumeli ve Arnavutluk Bektaşîlerinde görülür. Hurûfîlik, bu bölgelerde Bektaşîlik olarak bilinir (ATALAY, 1340:42).

Fazlullah'ın idam edilmesinden sonra Timur Devleti'nin takibatına uğrayan Hurûfîler Anadolu'ya, buradan da XV.yüzyılın ikinci yarısına doğru Rumeli'ye geçtiler. Fatih Sultan Mehmet zamanında Osmanlı sarayına bile girmeyi başarabilen Hurûfîlik, Vezîr-i âzam Mahmud Paşa ve Molla Fenârî'nin çabalarıyla engellendi. Pek çok Hurûfî, Osmanlı Devleti'nin takibatı sonucu, Kalenderîler arasında gizlenmeye başlamıştı (OCAK, 1992:154).

* G.Ü. İ. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Sempozyumu'nda (Ankara 22-24 Ekim 1998) bildiri olarak sunulmuştur.

** Dr., Erciyes Üniv. Fen-Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Böl. Öğretim Görevlisi, Kayseri

† Μετὰ τὴν ὀφειλομένην μοι προσκύνεισιν ἐμφανίζωμαι διὰ τοῦ παρόντος ||² φανεράνοντάς(ς) σας, περὶ τοῦ μετοχίου σας ὅπου εὑρίσκεται ἐδῶ εἰς Λῆμνον Τρίγην ||³ ὀνόματι, τὸ ὁποῖον κ(αι) εἶχεται προδεδωμένον εἰς διορίαν χρόνων δέκα ||⁴ πρὸς τὸν μακαρίτην χ(ατζὴ) Γεώργιον Τριανταφίλου, ὅστις κ(αι) πρὸ δύο χρόνων ἔδωκε ||⁵ τὸ κοινὸν κρέος, κ(αι) πρὸς τὸν λογιότατον κύρ Μιχαήλ, ὁ ὁποῖος κ(αι) οὗτος πρὸ ἦδη ||⁶ μινῶν τεσσάρων ἐτελεύτησε, ἡ ἄνωθεν διορία τοῦ μετοχίου ἔφθασε κ(αι) ἀπέρασε, ||⁷ διὰ τοῦτου σᾶς δίδω τὴν εἰδησιν ἐγὼ ὅπου εὑρέθη τὴν σήμερον ὡς ἐπίτροπος ||⁸ κ(αι) θεῖος τῶν ὀρφανῶν ἐκείνου τοῦ μακαρίτου Μιχαήλ, ὅτι εἶναι ἀνάγκη πᾶσα ||⁹ διὰ νὰ σταλθῇ ἐξεπίτηδες ἄνθρωπος πληρεξούσιος τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου σας διὰ ||¹⁰ νὰ περιλάβῃ τὸ αὐτὸ μετόχιον, κατὰ τὰ συμφωνηθέντα γράμματα κ(αι) κατὰστικα ||¹¹ ὅπου ἔγνησαν ἐν καιρῷ τῆς συμφωνίας, κ(αι) νὰ τὸ ἐξουσιάσῃ ὡς κτῆμα τοῦ μοναστηρίου. ||¹² Ἡ γυναῖκα τοῦ μακαρίτου, ἡ ὁποία κ(αι) σᾶς προσκυνεῖ, δὲν ἤμπορῆ νὰ τὸ ἐπιστατήσῃ, ἀλλ' οὔτε ||¹³ ἐγὼ ἤμπορῶ ὡς γέρων νὰ λάβω αὐτὴν τὴν ἐπιστασίαν, διὰ τοῦτον πάλιν σᾶς λέ||¹⁴γω νὰ σταλθῇ ἄνθρωπος νὰ τὸ περιλάβῃ, διατὶ θέλει μείνῃ εἰς τὸ ἐξῆς ἀνεπι||¹⁵σκεπιον. Αὐτὴ ἡ εἰδησις ἔπρεπε νὰ σᾶς δωθῇ εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μακα||¹⁶ρίτου, ὅμως ἡ γυναῖκα κἀνενα δὲν εἶχε, ἐγὼ ἔλλυπον εἰς βασιλεύουσαν ||¹⁷ διὰ πολιτικὰς ὑποθέσεις, διὰ τοῦτο κ(αι) ἔμεινε ἕως τῶρα, κ(αι) δὲν ἐστάλη κ(αι) ἐκεῖνο ||¹⁸ τὸ ἐπίσιον, ὅπου αὐτοπροαιρέτως ἔστειλεν ὁ μακαρίτης. Ὅθεν περικαλῶ νὰ ἔ||¹⁹χω εὐχετικὸν σας ἀποκριτικὸν γράμμα πρὸς ἡσυχίαν μου, κ(αι) αἱ ἄγιοι εὐχαῖ ||²⁰ τῶν πατέρων εἴπασάν μοι ἀρδύγαι διὰ βίου τελειότητος. 1819, Μαῖου 21, Λῆμνος.
||²¹ Τῆς πανοσιότητός(ς) σας ὄλως προθυμότητος κ(αι) ἔτιμος τῶν ἐπιπαγῶν
||²² ῥήγας Κατακουζηνός

Category Γ 5

87. August 15, 1820

Original with no seal.

† Διὰ τοῦ παρόντος μου, ὁμωλογῶ ἐγὼ, ὁ ὑποκάτοθεν γεγραμμένος Παναγιότης Κομνη||²ανάκη, ὅτι ἐσυμφόνησα μετὰ τοῦ ἁγίου καθηγουμένου καὶ λοιπῶν ἁγίων πατέρων ||³ τοῦ ἱεροῦ κοινοβίου μοναστηρίου τοῦ Σίμωνος Πέτρα, διὰ τὸ μετόχιον ὅπου ἔχουν ||⁴ εἰς Λύμνο, τὸ ὀνομαζόμενον Τρύγην, νὰ τοὺς δίδω τὸν καθέκαστον χρόνον ||⁵ κέσμη γρ(όσια) 725, λέγω γρόσια ἑπτακόσια εἴκοσι πέντε, καὶ δῖο ὕμσιοι κι||⁶ηλάδας ἀβγά, νὰ <τὰ> τοὺς τὰ φέρνω, μὲ ἐδικόν μου καῖκη. Ὅθεν ἡ συμφω||⁷νία μας εἶναι διὰ χρόνους τέσσαρους, ἀπὸ 1820, Αὐγούστου 15, ἕως ||⁸ τοὺς 1824, Αὐγούστου 15. Καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ κάθε ἔτους νὰ ἔχω νὰ ἀποκρῆ||⁹νομαι εἰς τὸ ἱερὸν κοινόβιον τὰ ἀνοιτέρο ἐπτακόσια ἥκοσι πέντε γρ(όσια) ||¹⁰ καὶ κάθε Λαμπρὰν νὰ φέρνω τὰ ἀνοιτέρο δῖο ὕμσιοι κιηλάδες ἀγγά. ||¹¹ Τελευτημένης δὲ ἡ ἄνωθεν διορία τῶν τεσσάρων χρόνων, νὰ ἔχω πάλιν νὰ ||¹² ἀφῆνο τὸ μετόχιον παντελεύθερον, καθὼς τὸ ἐπαράλαβα κατὰ ||¹³ τὰ ἀμνηβαία κατὰστικα, ὅπου βαστοῦμεν ἀμφότεροι, μὲ ὅλα τὰ ζῶα καὶ ||¹⁴ ὑποστατικά αὐτοῦ ἀνελυσιπέ, ὡς ἐν τοῖς ἄνωθεν καταστικῶσι αὐτοῦ διήλει||¹⁵πται, ἔκωντας ἀκόμη κρέος ὅπου νὰ φυλάξω τὰ ὄρια καὶ σίνορα τοῦ ||¹⁶ μετοχίου ὅπως μὴ καταπατηθῶσι παρ' ἄλλων γιτόνων. Καὶ διὰ τὸ βαιβε||¹⁷ον τῆς ἀληθείας, ἔδωσα τὴν παροῦσαν μου ὁμωλογίαν εἰς τὸ ἱερὸν κοι||¹⁸νόβιον καὶ εἰς πίστωσιν καὶ βαιβέοσιν ἔγιναν δῖο παρῶμοια συμφωνι||¹⁹κὰ γράμματα, καὶ ἔστω εἰς ἐνδειξὴν καὶ ἀ<ι>σφάλαν. ||²⁰ 1820, Αὐγούστου 15, Λύμνος.
||²¹ Παναγιότης Κομνηνάκη ||²² ὑπόσχομαι τὰ ἄνωθεν.
||²³ Καὶ ἐγὼ ὁ Πέτρος Διμπρίου ||²³ τοῦ κύρ Παναγιότη Κομνηνάκη ||²⁴ κ(αι) πρὸς βεβίονο τὰ ἄνωθεν ||²⁵ ὡς ἐπίτροπος τοῦ.

Nevena GRAMATIKOVA (Institute for Balkan Studies)

OTMAN BABA – ONE OF THE SPIRITUAL PATRONS OF ISLAMIC HETERODOXY IN BULGARIAN LANDS

During the last decade the problems related to the history, spread and functioning of Islam in the Balkans became particularly topical. In this respect, of particular interest are subjects revealing Islam's many aspects and doctrinal diversity in the Balkan territories.

In this article we aim at elucidating some aspects of Islam in the Balkan territories, the Bulgarian including, personified in the deeds of religious functionaries from the time of the early Ottoman rule. Our exposition is centred on Otman Baba, one of the most revered spiritual patrons of heterodox Islam in Bulgarian lands. We delineate the image of this saint on the basis of written sources containing information about him. The accent is laid mainly on the religio-spiritual dimensions of his personality. At this backdrop we turn our attention to the relations between the spiritual guide and representatives of the Ottoman authority. Discussing his life we try to determine his role in the spread of heterodox Islam in Bulgarian lands. All this sheds light on the peculiarities of heterodox Islam in these parts.

Our main source is the vita (*vilâyetname*) of Otman Baba which presents the life and deeds of the saint most fully. The data in it are complemented with those from other sources originating from the milieu of the Islamic heterodox trends (the religious poetical tradition of heterodox Islam) and from the works of Ottoman authors close to the Ottoman ruling elite.

In terms of its genre the vita of Otman Baba belongs to Muslim hagiographic letters which flourished along with the formation and development of the Islamic Sufi orders and the merge of the cult for saints in Islam with them. Chronologically, the evolution of the Sufi orders (*tarikats*) as organisations based on a system of strictly defined relations of dependence between a guide and disciples, statutes and hierarchy, and closely intertwined with the cult for the saints coincided with the foundation and expansion of the Ottoman state¹.

¹ Тримингэм, Дж. С. Суфийские ордены в исламе. Москва, 1989, с. 92.

Cem Vakfı Avrupa Koordinatörlüğü

20. MAYIS 2000

Essen'de kurban bayramı sevinci

Çalışmalarını Essen'de sürdüren Cem Vakfı Avrupa Koordinatörlüğü'nce Kurban Bayramı dolayısıyla düzenlenen cem coşkulu geçti. Almanya'da bayram sevincini, biraraya gelerek yaşayan Essen'li Aleviler, aralarında bayramlaşmış ceme katıldılar. Cem sırasında bir konuşma yapan Vakfın Avrupa Koordinatörü Dr. Halis Özkan, çalışmalar hakkında bilgi verdi. Cem Vakfı'nın Alevi inanç ve kültürünün canlanmasında önemli bir görev üstlendiğini vurgulayan Dr. Özkan, Essen'li üyelerin çalışmalara aktif olarak katılmasını istedi. "Çocuklarımızı kendi kültürümüzü aktarabilmenin yolu biraraya gelip kurumlaşabilmeyi başarmaktan geçer" diyen Özkan, gençlerin boş zamanlarını değerlendirebilmek için kültürel çalışmalara önem verdiklerini belirtti. Genç kızlara ve ev hanımlarına yönelik biçki-dikiş kurslarının Saadet Tepe yönetiminde sürdüğünü belirten Dr. Özkan, "özellikle ev hanımlarımız bu kurslara katılarak hem boş zamanlarını değerlendirmiş olur, hem de aile ekonomilerine katkıda bulunabilirler" dedi.

İsviçre'den polen TV ekibi Alevilikle ilgili olarak hazırladıkları belgesel için Cem Vakfı Avrupa Koordinatörlüğünü de ziyaret ettiler

Rum diyarına bir eren geldi (V)

Otman Baba'nın Hakk'a yürümesi

Otman Baba'nın vasiyeti üzerine abdallar, Akpınar bölgesini bağ bahçe haline getirdiler. Bugün yöre halkı ve çok uzaklardan gelen yüzlerce ziyaretçi, görkemli türbesi Hızırilyas Tepesi'nde yer alan Otman Baba Dergâhı'nı büyük bir saygı ile ziyaret etmektedirler.

Hakkı SAYGI

Otman Baba, abdallarıyla birlikte Edirne'ye doğru gelirken, yol üzerinde pek çok yere misafir oldu. Gittiği her yerde kendisine büyük saygı gösteriliyor, kurbanlar kesiliyordu. Böylece kona göçe Vişe'ye varıldı.

disini beklediğini gördü. Fatih, Otman Baba'yı karşılamak için üçüncü kapının önüne çıkmıştı. Fatih, Otman Baba'nın o mübarek elini öptü ve kendisini alıp özel makamına götürdü. Bu ihtişamı gören Otman Baba, şaşkınlığını gizleyemeyerek: — Oğlum Mehmet, bu mülk sen

mi kurdun?

Fatih Sultan Mehmet:

— Evet babacığım, sizin gibi erenlerin ve serverlerin yüzüsuyu hürmetine...

Bu konuşmanın ardından Fatih, Otman Baba'nın önüne mükellef bir sofraya hazırlattı. Buyur babacığım; "beraber yemek yiyelim" diyerek kendisi yemeye başladı. Ancak Otman Baba, hiçbir şey yemedi.

Fatih Sultan Mehmet:

— Babacığım bir şey yiedeminiz, buyrun yiyin.

Otman Baba:

— Buyrun siz yiyin oğlum, siz yediğiniz zaman ben de yemiş kadar olurum ve doyarım.

Fatih Sultan Mehmet Otman Baba'ya:

— Babacığım siz ne yer ne içersiniz? Otman Baba:

— Benim gıdam sevgidir, muhabbetir.

Fatih Sultan Mehmet'le Otman Baba, bir müddet sohbet ettikten sonra Otman Baba, saraydan ayrılıp At Meydanında kaldığı yere gidip istirahat çekildi.

Bu arada Fatih, Otman Baba'nın saraya yaptığı ziyaret hakkında bilgi toplamaya çalışıyordu. Fatih'in adamlarından bir kişi, Otman Baba'nın abdallarından birisinin yanı-

OTMAN BABA VE VELAYETNAMESİ

Nejat BİRDOĞAN

Bektaşilik ile Balkanların birbirleriyle bağlı olmalarının başlangıcını, geride, Osmanlı'lardan daha önceki zamanlarda aramak gerekmektedir. Bu bağlilik, Avrupa'da Bektaşiliğin sarışın dedesi "Sarı Saltuk Ded'e'nin misyonerce gösterdiği çabalarla gerçekleşmiştir. (Prof. Dr. Michal Kiel/Doğu Bulgaristanda Erken Bektaşilik Merkezi Üzerine Tarihsel önem Taşıyan Notlar/Hacı Bektaş Veli - Bildiriler, Denemeler, Açık Oturum/ Hacıbektaş Turizm Der. Yay.1) Bu konuda ilk bilgileri bize ulaştıran, Yazıcızade Ali'nin 2. Murat'a ithaf ettiği Tarih-i al-i Selçuk yapıtıdır. (Bkz. Prof. Michael Kiel/agm. Ancak, Kiel, burada Yazıcızade Ali ile Gelibolu'lu Mustafa Ali'yi birbirine karıştırmaktadır.) Yapıtın yazılışı M. 1423 yılıdır. Bu kaynağın geçerliliği Paul Wittek tarafından da doğrulanmıştır. O. Yazıcıoğlu'na dayanarak, Selçuk prenslerinden 2. İzzettin Keykavus'un 1263/64 de büyük bir toplulukla Bizans'a sığındığını söylemektedir. "Bizans imp. Michael Paleologus, Türkleri, Bizans imparatoru ile putperest Altınordu Tatarlarının ülkesi arasındaki bugünkü Bulgaristan'ı oluşturan boş, sahipsiz alana yerleştirdi. Bu kolonistlerin arasındaki ilk erenimiz Sarı Saltuk'tu"

"Sarı Saltuk'un açtığı bu yollar kendisinden sonra da boş kalmadı. Konumuzu ilgilendiren coğrafya Doğu Bulgaristan'dır. Sarı Saltuk'un yattığı Babadağ'ın dışında öbür tekkeler ve dolayısıyla türbeler şunlardır; Varna yakınlarında Akyazılı Baba Tekkesi, Kemanlar yakınında Demir Baba Tekkesi, Kırcaali yakınlarında Ali Baba Tekkesi, Nova Zagora yakınlarında Kıdemli Baba Tekkesi ve Haskova yakınlarında Otman Baba Tekkesi..."

"Bu tekkelerin yapılmalarının tarihleri aşağı yukarı saptanmıştır. Otman Baba tekkesinin Fatih döneminde yaptırılması olasıdır."

"Doğu Bulgaristan'daki büyük tekkelerin çoğu, hilafet ilişkisi ile ya da aile bağları ile birbirine bağlıdır. Otman Baba, Doğu Bulgaristan'daki tekkelerin gelişmiş koluna bağlı bir kişi olarak görünmektedir. Türbesinin üstünde, h.883 (m.1478/79) da öldüğü yazılıdır. Ancak, türbe yirmidokuz yıl sonra yapılmıştır. (H.912/m.1506)" (Kiel/agm.)"

"Otman Baba hakkındaki ilk kaydı, Kissling tarafından yayınlanan Menakıb-ı Sultan Bayezid Han'da görüyoruz. Bu kaynağın tarihi 1500'ün biraz sonrasına çıkıyor. Burada 1492'de Arnavutluk'a karşı girişilen başarısız savaşta, bir Kalender dervişin 2. Sultan Bayezid'i öldürmeye kalkışmasından söz ediliyor. Sultan, bunun üzerine tüm şüpheli der-

vişlerin, yani Abdalların, Kalenderilerin ve inançsızların temizlenmesini emrediyor. Bu buyruğun sonucu olarak Edirne kadısı Mevlana İsa Fakih, Otman Dede mensuplarından birçoğunu zorla kentten çıkararak astırıyor. Öbür bir kesimi de Anadolu'ya sürülüyor. Otman Baba mensuplarının Sünni olmadıkları açıktır. Bu bilgi, önceden söylenenlerin tersine 2. Bayezid'in derviş ve tarikatlara hiç de sevgisi olmadığını göstermektedir. Öte yandan Fatih, sık sık dervişlerin ve yaşantılarının karşısında olan bir padişahmış gibi gösterilir. Halbuki o, Otman Baba'ya daha çok dostça davranmıştır." (Michael Kiel/ agm.)

17. yy. ilk yarısında Edirne'li Hibri'nin (*) verdiği bilgilere göre Otman Baba, Akşemseddin'in müritlerindedir. Otman Baba hakkında yazılı hiç bir bilgi bulunmadığını söylemektedir. Akşemseddin müridi olması da ağızdan ağıza dolaşan sözlerden ileri gelmektedir. Hibri Efendi, Akşemseddin'in Hacı Bayram müritlerinden olduğunu da yazmaktadır; "Hacı Bayram ve Akşemseddin'in öğretileri, bilindiği gibi kaynağı Melami ve Hurufi öğretileri olan Alevi düşünceleri ile Şeyh Bedreddin düşüncelerinden oluşmaktadır." (Michael Kiel/agm)

Otman Baba, Varna'lı Akyazılı'nın hocası idi. Akyazılı, bölgenin geleneksel inançlarına göre Demir Baba'nın da babasıdır. Güneydoğu Bulgaristan'ın ikinci büyük Bektaşi tekkesinin kurucusu Ali Baba, doğrudan doğruya Otman Baba'ya dayanmaktadır. (Bugün Kırklareli ilimizin Kofçaz ilçesi köylerindeki Ali Koç Baba Bektaşileri bu Ali Baba tekkesinin bağlılarıdır.) Edirne'li Hibri Efendi, Otman Baba'nın tekkesini Malkoçoğlu'nun yaptırdığını yazıyor. Daha sonraki açıklamalarında Evliya Çelebi, Otman Baba tekkesinde, 2. Bayezid tarafından büyükçe bir bina yapıldığını ve Üsküp'lü Mehmet Paşazade'nin de aynı bina yanında bu kez bir yaz evi yaptırdığını anlatıyor. Evliya Çelebi, Otman Baba'dan söz ediyor. Ama, okuduğu kitabelerin içerikleri üzerinde karışık tümceler kullanıyor.

"Tarih Konuşuyor" dergisinde Otman Baba ve Velayetnamesi üzerine bilgi veren Cemal Kutay, şunları söylüyor; "Hacı Bektaş kütüphanesinin (meydanevi) ne ait kısmı içinde, her sahifesi yirmi satır olmak üzere 260 satırlık bir eser vardır. İstinsah tarihi 1373 dır. İsmi Velayetname-i Otman Baba'dır. Velayetname-i Şahi, Velayetname-i Sultan Baba da denilmektedir. 888h. de (1483) Otman Baba'nın ölümünden beş buçuk sene sonra Köççek Abdal isminde bir can tarafından telif edilmiştir." (Cemal Kutay/Tarih Konuşuyor, aylık dergi, c-2, sayı.12)

Bizim elimizde; Ankara Milli Kütüphane'den mikro film arş. no: 4985 numarada kayıtlı bir nüshanın yanı sıra Bulgaristan'ın Kırcaali ili/Karaalar köyünden Taki Coşkun'da bulunan ve 1996 yılında İstanbul'da çok bozuk olarak yayınlanan (Hakkı Saygı, Otman Baba ve Vilayetnamesi/Nisan 1996 İst.) bir başka nüsha ve gene Sofya Üniversitesi kitaplığından bize ulaştırılan bir üçüncü nüsha var. Bu nüshayı ise 1992 de Bulgaristan'dan zorla kaçırılan

* Edirne'li Abdurrahman Hibri Ef. bilginlerden Hüseyin adlı birinin oğludur. İstanbul'daki eğitiminden sonra kadılık mesleğine girmiştir. İlk Edirne'deki medresede müderrislik ettikten sonra ölümüne (1675) değin Serez'de kadılık etmiştir. Serez'de gömülmüştür. Yapıtları, daha çok tarihle ilgilidir. Bunların en tanınmış "Enis'ül Müsamirin" adında olup onördüncü bölümde Edirne'yi anlatır.

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Kemal ÜÇÜNCÜ

Sözlü Kültür / Tarih Bağlamında Edebî Bir Metin Olarak
Otman Baba Vilâyetnâmesi / 1-30
Vilâyetnâme of Otman Baba as a Literature Text Belonging to Oral Culture/History

Salim KÜÇÜK

Türk Atasözü ve Deyimlerinde Halk ve Topluluk İsimleri / 31-42
The Names of Collective Nouns at Turkish Proverbs and Idioms

Hyo-Joung KİM

Baraba Türklerinin Jestey Mõngkõ Masalındaki
Mitolojik Motifler Üzerine / 43-57
On Mythological Motifs in the Folktale of the Baraba Turkic People "Jestey Mõngkõ"

Neşide YILDIRIM

Türkiye'de Boşanma ve Sebepleri / 59-81
Divorces and Its Causes in Türkiye

Figen GÜNER-DİLEK

Altay Türkçesinde İkilemeler / 83-100
Hendiadyoins in Altay Turkish

Yavuz Karasoy - Osman Yavuz

Dede Korkut'ta ayıt- / eyit- ; eyit- / yit- / it- ve aşıt / işit Kelimeleri Üzerine / 101-115
On the Words ayıt- / eyit-; eyit- / yit- / it- and aşıt / işit in "Dede Korkut"

Gülsüm KİLLİ

İlk Hakas Yazarlarından V. A. Kobaykov Ve "Vaftiz" Hikâyesi / 117-136
One of the First Writer and Poets of Khakas V. A. Kobaykov and His Story "Baptism"

Hidayet AYDAR

Uygurlarda Kur'an Çalışmaları / 137-171
Qur'anic Studies in Uygurs

Yayın Değerlendirme / Review**Mehmet Öz**

Feridun M. Emecen, *İstanbul'un Fethi Ölayı ve Meseleleri*,
Kitabevi Yay., İstanbul 2003, XII + 114 s. / 173-174

Sema Aslan

Árpád Berta, *Türkçe Kökenli Macar Kavim Adları*
(çev. Emine Yılmaz - Nurettin Demir), Grafiker Yay., Ankara 2002, 139 s. / 175-179

Hülya KASAPOĞLU ÇENGEL

Oleksandr GARKAVETS, *Urumskiy Slovník*, Institut Sxodoznavstva i
mijnarodnix vidnosin "Xarkıvs'kiy kolegium", Tsenter Evraziys'kix
Doslidjen 'Dešt-ı Kıpçak', Alma-ata 2000, 632 s. / 180-187

**Sözlü Kültür / Tarih Bağlamında Edebî Bir Metin Olarak
Otman Baba Vilâyetnâmesi****Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ***

Özet: Otman Baba Vilâyetnâmesi onun ölümünden sonra müridlerinden Köçek Abdal tarafından sözlü gelenekten derlenerek yazıya geçirilmiştir. Otman Baba XV. yüzyılda Anadolu'da ve ağırlıklı olarak Balkanlarda faaliyet göstermiş bir heterodoks kalenderî şeyhidir. Vilâyetnâme Otman Baba ekseninde geçer. Bu çerçevede yaşadığı döneme ait tarihî ve sosyal hayata ilişkin bilgiler verir. Çalışmamızda vilâyetnâmeyi bir edebî eser olarak sözlü kültür perspektifinden incelemeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Sözlü kültür, sözlü tarih, vilâyetnâme, Otman Baba

Giriş**İ-SÖZLÜ KÜLTÜR, SÖZLÜ TARİH VE EDEBÎ METİN**

Dil bir kültürün dizini gibidir. Ait olduğu toplumun yüzyıllar boyu ürettiği bütün soyut ve somut kavram, kurum ve değerlerin tümü dil hazinesi içinde yer alır. Bir nehir gibi kaynağından denize ulaşınca kadar kat ettiği havzanın tortusunu, birikimini ve zenginliğini taşır.

Bu cepheden dil, ait olduğu milletin sosyo-kültürel düzeyi, tarihsel birikimi ve macerası açısından vazgeçilmez bir temel başvuru kaynağıdır. Kültür, dil aracılığı ile kendisini ifade eder. Bu yüzden dil ve kültür arasında derin bir münasebet vardır.

İletişim bağlamında söz, anlamı (meramı) göndericiden alıcıya en doyurucu ve kesintisiz ileten unsurdur. Anlamın oluşumuna katkıda bulunan vurgu, tonlama, jest ve mimiklerin yazı ile ifadesi mümkün değildir. Bağlamın anlamın oluşumuna yaptığı katkı dikkate alındığında sözün ve sözelliğin önemi büsbütün artar.

Klâsik kültürlerde sözlü ifadenin yazıya karşı bir ayrıcalığı ve üstünlüğü olagelmıştır. Eski Yunan'da yazılı metne bağlı olarak söylev vermek

* KTÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü-TRABZON
ucuncukemal@yahoo.com

İÇİNDEKİLER

■ Ali Aksüt	Abdallarla İlgili Notlar	11
■ Yasın İpek	Mersin Tahtacıları Üzerine Gözlemler	21
■ Nevena Gramatikova	Changing fates and the issue of Alevi Identity in Bulgaria ..	29
■ Baki Köz	Bir Alevilik Tanımlaması ya da Alevilik Tanımına Kuramsal Bir Yaklaşım	69
■ Ahmet Taşğın	Bektaşilik-Kızılbaşlık Eleştirileri	75
■ Necdet Subaşı	Türk Modernleşmesi ve Alevilik	91
■ Şehriban Şahin	Bir Kamusal Din Olarak Türkiye'de ve Ulus Ötesi Sosyal Alanlarda İnşa Edilen Alevilik	123
■ Burak Gümüş	12 Eylül'den Bugüne Değın Aleviler	163
■ İsmail Engin	Türkiye İçin Yeni Şanslar, Olanaklar, Sınırlar ve Avrupa Birliğı: Türkiye'de Demokratikleşmenin Önemli Bir Unsuru Olarak Aleviler	203
■ İsmail Kaplan	Almanya'da Aleviliğın Din Derslerinde Öğretilmesi ya da Yer Alması ve Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu	223
■ Ertuğrul Danık	Alevilik ve Bektaşilikte Olağanüstü ya da Bakire Doğum Mitosu: İki Damla Kanla Başlayan Yaşam	239
■ Kutlu Özen	Sivas Civarındaki Anadolu Erenlerinin Menkıbelerinde Belli Başlı Motifler	251
■ Şevki Koca	Od'man Baba Velâyetnamesi (Vilâyetnâme-i Şah-i) ve Gökçek Abdal Hakkında Bir Didaktik Kodeks	263
■ Yusuf Küçükdağ	Şah İsmail'in Anadolu'yu Şiileştirme Çalışmaları ve Osmanlı Devleti'nin Aldığı Önlemler	273
■ Nevena Gramatikova	The Vilâyet-nâme of Demir Baba as a Source on the History of Unorthodox Islam in North- Eastern Bulgaria	295
■ Ayfer Karakaya-Stump	Alevilik Hakkındaki 19. Yüzyıl Misyoner Kayıtlarına Eleştirel Bir Bakış ve Ali Gako'nun Öyküsü	301
■ Harun Güngör	Balkanlarda Kızılbaşlık	325
■ Ayhan Aydın	Prof. Dr. İzzettin Doğan'la Söyleşisi	327
■ Ayhan Aydın	Halifebaba Nurettin Ölmez'le Söyleşi	339
DOSYA DIŞINDAKİLER		
■ Ali Osman Öztürk	Ortaçağdan Yeniçağa Dr. Faust: Büyü ve Şeytan Edebiyatının İlk Kahramanı	345
■ Songül K. Ata	Havada Bulut Yok Türküsü Üzerine Üç Saptama	355
■ Saim Açıkgöz	Bir Türkünün Kimliğı	361
■ O. Nuri Poyrazoğlu	Murtaza Küncü'nün "Defter"inden ya da Bir Başka "Yurttaşlık" Görevi	365
■ Murat Türkyılmaz	"Aşık Zülali'den Aşık Zülali" Üzerine Bir İnceleme ..	373

27 MAYIS 2002

Folklor/Edebiyat'ın kapsamlı özel sayılarından biriyle daha buluşuyoruz. Bu buluşma, bugüne değin hazırlanmış olduğumuz sayıların en kapsamlısı olma özelliğı de taşımakta.

Özellikle, son yirmi yıldır sıklıkla gündeme getirilen ve neredeyse kendi sınırlı bilgi dünyasıyla birikiminin erişilmez olduğu sanısına kapılıp, yazılar bir yana, kitap yazarların pek çok olduğu bir alanda, özel sayı gereksinmesinin bu yanıyla ne denli özel bir önem taşıdığı da ortadır.

Bu özel sayının yükünü bütünüyle sevgili İsmail Engin üstlendi. Bu sayı o'nun emekleriyle oluştu. Buradan kendisine bir kez daha teşekkür ediyoruz.

Alevilik özel sayımız, bir derginin, üstelik folklor/edebiyat gibi, yayın dünyasında varolan birçok dergiden hacimli olmasına karşın, boyutlarını zorlayan yoğunluğa ulaştı. Bu bakımdan, bu özel sayı, okunabilirliğı de düşünerek iki cilt olarak düşünüldü. Böylece 2002'nin 1 ve 2. sayıları Alevilik özel sayısı olarak yayımlanmış olacak. Ayrıca bu özel sayılar içerisinde dosya dışı başlığı altında, farklı birkaç yazıya da yer vermiş olacağız. Her ne kadar üç aylık bir kültür dergisinin gündemde olan konularla bağlantısı görülmesi de, bu uzun zaman aralığı içerisinde bir kısmı senesini de doldurmuş olan ve yayımlanması konusunda olumlu görüş belirtilmiş olan yazıları programa alma kaçınılmazlığı doğmaktadır. Böylece 376 sayfalık bu sayımızda iki formalık bir bölümü de 'Dosya Dışındakiler' başlığı altında özel sayımızla bağlantılı olmayan çalışmalara ayırmış olduk.

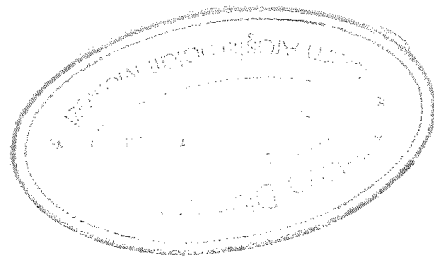
Önümüzdeki sayımızda da sayfalarımızın büyük bir bölümünü "Alevilik" dosyamızla ilgili çalışmalara ayırmış olacağız. Bunların yanısıra, yine sayfalarımızı belirli bir ölçüde de yayımlanmayı bekleyen kimi yazılara ayıracağız.

Bu arada, bir **popüler müzik** ile **oyun kültürü** özel sayılarımızın da hazırlıklarının sürmekte olduğunu, bu iki özel sayımızı 2003 yılında yayımlayacağımızı da şimdiden okur ve yazarlarımıza duyurmuş olalım.

Folklor/Edebiyat'da yayımlanması için hazırlıklarını sürdürdüğümüz bir diğer

I. Uluslararası Türk Dünyası Eren
ve Evliyaları Kongresi Bildirileri
13-16 Ağustos 1998 Ankara.
[Ankara 1998], s. 97-110.

ON: 82366

15 TEMMUZ 2002

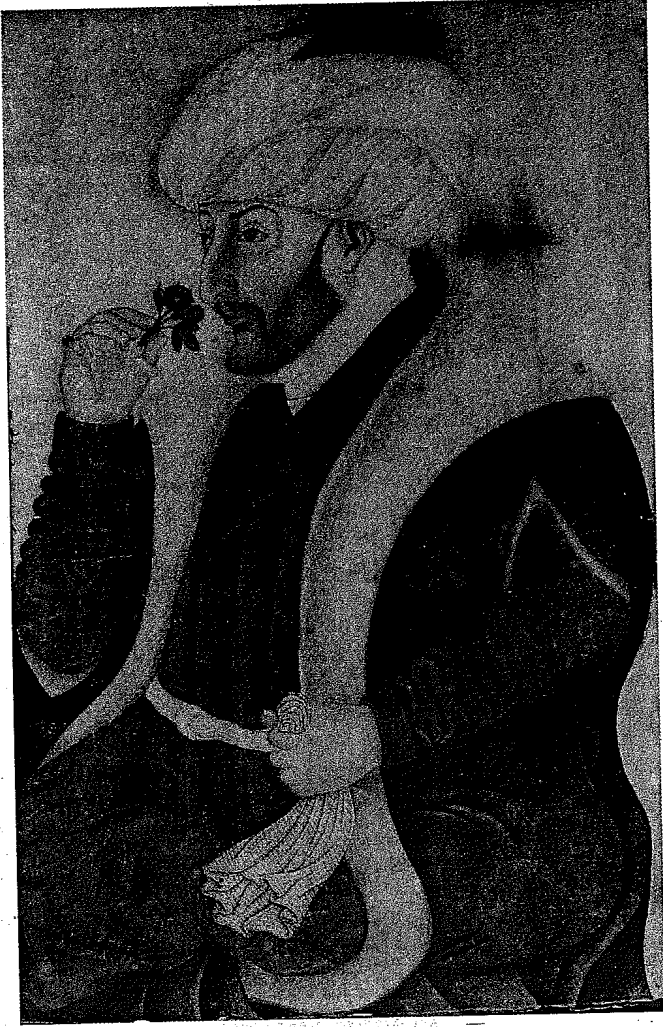
Bektaşılık ile Balkanlar'ın birbirleriyle bağlı olmalarının başlangıcını, geride, Osmanlılar'dan daha önceki zamanlarda aramak gerekmektedir. Bu bağlılık, Avrupa'da Bektaşiliğin sarışın dedesi "Sarı Saltuk Dede'nin misyonerce gösterdiği çabalarla gerçekleşmiştir. (Prof. Dr. Michael Kiel/Doğu Bulgaristanda Erken Bektaşılık Merkezi Üzerine Tarihsel Önem Taşıyan Notlar/Hacı Bektaş Veli - Bildiriler, Denemeler, Açık Oturum/ Hacıbektaş Turizm Der. Yay.1) Bu konuda ilk bilgileri bize ulaştıran, Yazıcızade Ali'nin 2. Murat'a ithaf ettiği Tarih-i al-i Selçuk yapıtıdır. (Bkz. Prof. Michael Kiel/ agm. Ancak, Kiel, burada Yazıcızade Ali ile Gelibolu'lu Mustafa Ali'yi birbirine karıştırmaktadır.) Yapıtın yazılışı M. 1423 yılıdır. Bu kaynağın geçerliliği Paul Wittek tarafından da doğrulanmıştır. O, Yazıcıoğlu'na dayanarak, Selçuk prenslerinden 2. İzzettin Keykavus'un 1263/64 de büyük bir toplulukla Bizans'a sığındığını söylemektedir. "Bizans İmp. Michael Paleologus, Türkleri, Bizans İmp. ile putperest Altınordu Tatarları'nın ülkesi arasındaki bugünkü Bulgaristan'ı oluşturan boş, sahipsiz alana yerleştirdi. Bu kolonistlerin arasındaki ilk erenimiz Sarı Saltuk'tu"

"Sarı Saltuk'un açtığı bu yollar kendisinden sonra da boş kalmadı. Korumuzu ilgilendiren coğrafya Doğu Bulgaristan'dır. Sarı Saltuk'un yattığı Babadağ'ın dışında öbür tekkeler ve dolayısıyla türbeler şunlardır; Varna yakınlarında Akyazılı Baba Tekkesi, Kemanlar yakınında Demir Baba Tekkesi, Kırcaali yakınlarında Ali Baba Tekkesi, Nova Zagora yakınlarında Kıdemli Baba Tekkesi ve Haskova yakınlarında Otman Baba Tekkesi..."

"Bu tekkelerin yapılmalarının tarihleri aşağı yukarı saptanmıştır. Otman Baba tekkesinin Fatih döneminde yaptırılması olasıdır."

"Doğu Bulgaristan'daki büyük tekkelerin çoğu, hilafet ilişkisi ile ya da aile bağları ile birbirine bağlıdır. Otman Baba, Doğu Bulgaristan'daki tekkelerin gelişmiş koluna bağlı bir kişi olarak görünmektedir. Türbesinin üstünde, h.883 (m.1478/79) da öldüğü yazılıdır. Ancak, türbe yirmi dokuz yıl sonra sonra yapılmıştır. (H.912/m.1506)" (Kiel/agm.)"

Doğru Batı, yıl: 7 sayı: 26, 2004 - Ankara, s. 11-28

"Fatih Sultan Mehmed'in 1475-1480 yıllarında Sinan Bey tarafından çizilen portresi"
TSMK, H.2153 numaralı albüm

0.1737

OTMAN BABA VE FÂTİH SULTAN MEHMED*

Halil İnalçık

Velâyetnâme-i Sultan Otman, başka adlarıyla *Velâyetnâme-i Şâhî* veya *Velâyetnâme-i Sultan Baba*, Fâtih döneminde yaşamış abdallardan Otman Baba'nın yaşamını ve kerâmetlerini anlatan bir *menâkibnâme* olup 1483'te Otman Baba'nın dervişlerinden Küçük Abdal tarafından yazılıp tamamlanmıştır.¹ *Küçük Abdal* adını bizzat Otman Baba'nın vermiş olduğunu belirten dervişimiz, bu *menâkibnâme*yi yazmak için onun yaşamına ait ayrıntıları dikkatle toplamış, onun kullandığı sözleri aynen aktarmış olup eser, Baba'nın yaşamını, abdalizmin temel inançlarını ve genellikle Rum Abdalları tarihini aydınlatan temel kaynaklardan biridir. Aynı zamanda Fâtih'in aşırı râfîzî

* Bu makalenin aslı, şu kollokyumda okunmuştur: *Colloquium on Saint and Sainthood in Islam*, University of California, Nisan 1987; İngilizce kısa bir yayını: "Dervish and Sultan: An Analysis of the Otman Baba Velâyetnâmesi", H. İnalçık, *The Middle East and the Balkans under the Ottoman Empire*, Bloomington 1993.

¹ Yazar, Otman Baba'nın bizzat kendisinin, bazı abdallarından kerâmetlerini yazıya dökmelerini istediğini belirtir. Bu iş, Küçük Abdal'a tevdi edilmiştir. Kullandığımız yazma nüsha, başlangıçta, Kırşehir'deki Hacı Bektaş Kütüphânesi'nde bir vakıf eserdî. Ağustos 1975'te tamamlanan bu nüsha, Şeyh Ömer b. Derviş tarafından kopye edilen bir *unicum*dur. Şu anda ise, Ankara Genel Kütüphânesi (no. 643)'nde bulunmaktadır. Biz Milli Kütüphâne (Ankara, microfilm no. A22)'de muhâfaza edilen fotokopiyi kullandık. Terim ve adlarda Arapça 'ayn harfi 've hemze' işaretiyle gösterilmiştir. Tüm Farsça izafetler (i) ile verilmiştir.

len Rus çarı Aleksandır II hayretler içinde kaldı ve Osman Paşa'ya kılıcını iade ederek, askeri elbiselerini taşıma izni verdi. Rivayetler arasında, Rus çarının Osman Paşa'yı, bir konuk gibi ağırladığı, onu en yüksek Rus Çarlığı nişanı ile taltif ettiği söylenir.

Türk - Rus Savaşı Türklüğün 19.Yüzyılda uğradığı en büyük felaketlerden biridir. Savaşın kaybedilmesi ile Rumeli Türklüğü büyük bir sarsıntıya uğradı. Ruslar ve Bulgarlar yerli Türklere acımasız bir şekilde ezgi yaptılar, onların büyük bir kısmını Anavatana göçe zorladılar. Bulgaristan Türk nüfusu yarı yarıya azaldı.

Plevne'de esir düşen Osman Paşa Harkof'a götürüldü. 3 Marat 1878 tarihinde Aya Stefanos (Yeşilköy) barış anlaşması imzalandıktan sonra Anavatan'a döndü ve İstanbul'da Türk halkı tarafından büyük bir törenle karşılandı. Padişah, Yıldız Sarayında kendisini kabul ederek onu Hassa müşavirliğine atadı.

Milli şairimiz Yahya Kemal Beyatlı "Bir Türk gönlünde nehir varsa Tuna'dır, dağ varsa Balkan'dır" der. Bizim buna ilavemiz şu olabilir: Bir Türk gönlünde kahraman varsa eğer, gazilerimizin başında gelen şu iki ulumuzdur: Gazi Mustafa Kemal ve Gazi Osman Paşa.. Türk ulusunun hayranlık duyduğu bu iki gazinin adına yakılan türküleri sonsuza dek okunacaktır.

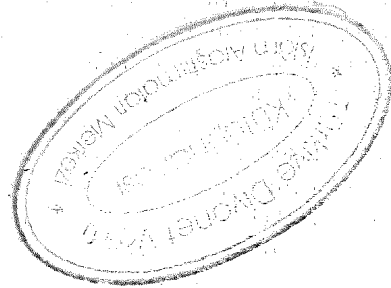
Gazi Osman Paşa, hayatının sonuna kadar eşsiz bir komutan olarak askeri görevini devam ettirdi ve 1900 yılında İstanbul'da hayata gözlerini yumdu. Vasiyeti üzere, naşı Fatih Camii'nin hazinesine gömüldü. Gaziye özel saygı duyan Abdülhamid II tarafından kendisine muhteşem bir türbe yaptırılmıştır.

Osman Paşa

Moskof Tuna'yı atladı
Karakolları yokladı
Osman Paşa'nın kolunda
Yüzbin top birden patladı

Karadeniz akmam diyor
Ben Tuna'ya bakmam diyor
Ünü büyük Osman Paşa
Plevne'den çıkmam diyor

Kılıcımı çaldım taşta
Taş yarıldan baştan başa
Şanlı yiğit Osman Paşa
Askerinle binler yaşa..

21 EYLÜL 2000

Niyazi Hüseyin Bahtiyar
Balkanlar'da Türk Önlöleri:

ansiklopedik bilgiler, 1.Kitap, İstanbul-1999, s. 179-180

OTMAN BABA (Öl. 1478)

Bazı ansiklopedilerde Kalenderi seyhi olarak geçen Otman baba'nın Horasan dervişlerinden olduğu söylenir. Hakkında verilen bilgiler çok çelişkilidir. Müritlerinden Küçük Abdal'ın kaleme aldığı "Vilayetname-i Otman Baba" eserinde sunulan bilgiler herhalde daha tam ve eksiksizdir. Orada asıl adının Hüsam Şah olduğu söylenir.

Otman Baba, Ahmet Yesevi'nin müritlerinden Hacı Bektaş Veli'nin tarikatına mensuptur. Birçok fetihlere katıldığı için kendisine Gazi Otman Baba da denir. Buhara ve Balh yörelerini dolaşmış ve Osmanlı Hanedanlığına yardıma koşmuş, 300 kişilik bir fakirler ordusuyla Rumeli eyaletine ayak basmıştır. "Ayağımızın bastığı bütün yerler Müslümanların olsun" duasıyla yola çıkan Otman Baba rivayete göre Balkan Yarımadasını, İspanyayı, Avusturyayı, Danimarkayı, Roma'da Papa eyaletlerini, Paris'i adım adım dolaşmıştır. Tek sözle, zamanın ölü ve girişimlerine aktif olarak katılmış ulu bir adamdır. Bursa'nın istilasına da katıldığı söylenir.

Otman Baba, şimdi Tekke'sinin bulunduğu yerden geçerken, yeşillikler içindeki bu güzel semti çok beğenmiş ve dönüştürmeye, Sultan'ın da desteği ile Otman Baba Tekkesini inşa ettirmiştir. Sultan: "Fethettiğin bu yerler gözünün gördüğü yere kadar senin olsun" fetvasını vermiş. Sınırları Otman Baba belirlemiş ve bu verimli vadiye Tekkenin temelini başlatmıştır. Önce küçük bir mabed inşa ettirmiş, Tekkenin geliri artınca bugünkü o muazzam binaların bir kısmını kurdurmuş. Bu hususta ona Sultanlar ve vezirler, tüm Kırım Hanları ve Sultanları altın yardımında bulunmuş ve Balkanlarda en büyüğü olan Otman Baba Tekkesi inşa edilerek değerli ziynetlerle süslenmiştir.

Türbesinde mezarı olduğu gibi, içinde, onun şahsi eşyalarından ayakkabıları, abadan örülmüş hırkası, nalınları, topuzu ve kavuğu da bulunmaktadır. Burası, eskiden çok ziyaret edilen mukaddes bir yerdi. Evliya Çelebi, her gün Tekkeyi 200-300 kişi ziyaret ettiğini yazar. Bulgaristan'da totaliter rejim zamanında Tekkeyi ziyaret etmek yasaklandı, kapıları kilitlendi. Eski rejim düştükten sonra Tekke yine ziyarete açıldı ve şimdi insanlar ulam ulam gelerek doğanın güzellikleri içinde temiz havada adak ve kurbanlarını keser, ibadetlerini yapar ve geleneklerini yerine getirirler.

Bize kadar gelen tarihi verilere göre, onun asıl adı Hüsam'dır. Bazı kaynaklarda Hüsam Şah ve bazan buna bir de Gani adı eklenir: Hüsam Şah Gani, diye geçer. Atasının ismi ise Ali Seyyid'dir. Doğum tarihi bilinmemekle beraber, Horasan'dan çıktığı ve ölüm tarihi kesin olup, kurşun kubbeli taş türbesinin içinde uyuyan Otman Baba'nın kabir taşında şunlar yazılıdır:

Şah-ı iklimi keramet menbaı Otman Baba
Rum ili içre keramati bulup neşr-ü-nema
Cümle Piran-ı tarikın Şahı hem Sultanıdır.

El alanlar bu tarik içre olur gamdan reha
 Tahir irfan evliyalar Şah-ı Kutb-ül-arifin
 Hem dahi bahr-ı keramet mahzen-i-sır-ı-Hüda
 Hanikah-ı dergehinde aşkla can-ü-başıla
 Hizmetinde bendelerdir nice ala vü Geda
 Horasan'dan yediyüz doksanda huruç eyleyüp
 Nice abd-i-Al ile geçip Rumeli'ye haliya
 Beyyida olsun dua fevtive tarih diyelim
 Hem sekiz yüz seksen üzde göçtü şol Otman Baba

Kitabede birçok temel bilgilerin yanı sıra, Horasan'dan çıkışı H.790 (M.1388), ölümü H.883 (M.1478) yılları olduğuna göre, Otman Baba, yüzü aşkın bir yaşta hayata gözlerini yummuştur. Bazıları onun fiziki yapısını anlatırken: "Yassı yağrınlı, ela gözlü, heybetli, nazar ibretli güçlü, akıllı bir kişi olduğunu ve başka dille konuşanları hoş görmediğini yazarak, onun "Nasıl ki Horasan erleri cümle alemin baş tacı ise, Oğuz dili de cümle dillerin atasıdır. Bizim desteğimiz Oğuz dili konuşandır. Yad illerde yitmemek için, tek dayancımız Oğuz dilidir" sözlerini naklederler.

Vilayetname'ye bakılırsa Otman Baba Bektaşidir. Fakat bazı araştırmacılar, Otman Baba'nın Bektaşilerden farklı görüldüğünü kaydederler. Baba, Rumuzlu sözler söyleyen bir zattır. Onun maneviyatına bağlı olan Müslümanlara bir dizi öğütleri vardır: "Buralarda çoğalın, Allah yolundan ayrılmayın, geldiğiniz yüce diyarları, kişiliğinizi, dilinizi, özünüzü unutmayın. Tanrı'nın yaptığını kimse yapamaz. Din açılmak, dil kitap okumak için. Asıl kitap insanların hayatıdır. İyi ve yüce şeyler söyleyin. Tanrı kitabı okumak" sözleri onundur.

Hasköy (Haskovo) şehrinin 13 kilometre Güneyindeki Tekke (Bogomil) köyünün kenarındaki yeşillikler arasında bulunan Otman Baba Tekkesi, zengin adaklarla, bu ermiş zatın kabrine yüz sürmek için binlerce ziyaretçi tarafından ziyaret edilmektedir.

Osmanlı hakimiyeti zamanından kalmış olan Otman Baba Tekkesi, bu yörede Türklüğü koruyan ve insanları bir noktada birleştiren muazzam abidelerden biridir. Burahların kalblerinde parlayan iman güneşini sürekli olarak güçlendiren bu mukaddes ocak, ebediyete doğru yelken açmıştır.

OĞLANLAR ŞEYHİ İBRAHİM / ? -1650/

Bulgaristan'ın Rodoplar yöresindeki Eğridere/Ardino/ şehrinde dünyaya geldi. Hayatı ve işi hakkında ayrıntılı bilgimiz yoktur. Onun Seyid Seyfullah Efendi öğrencilerinden Hakiki Zade Osman Efendiden bilim öğrendiği bilinmektedir. Bundan başka o, Aziz Mahmut Hüda ile Abdullah Hüdannuri ve Hüseyin Lamekani hazretlerinden de dersler almıştır. İstanbul'a ne zaman geldiği hakkında bir şeyler bilmiyoruz.

Oğlanlar Şeyhi İbrahim, eserlerini daha fazla tasavvufa adanmış olan şairlerden biridir. Onun, "Dil-i Dana" /Aydınlık Gönül/ başlıklı kasidesi ile divançesi ve bir de "Faydalı ve Kısa" başlıklı manzum bir yapıtı vardır.

Eserlerinde, kamu tarafından bilinen bazı Kur'an ayetlerinden özlü aktarmaları yapıtlarında ustaca kullanma maharetine sahiptir. Dili kendi zamanına göre akıcı ve çok güçlüdür. Uyaklarda titizlik taraftarı olup, tunç kafiyeler kullanmaktadır.

O, sonunki eserinde bir matlamda /ilk beytinde/ şöyle der:

Zatı pakin kül hüvallahü ehad
 Ey sıfatün vasfullahüs Samed
 Cümle alem nur-ı zatınla dolu
 Cümle alemden sıfatındır ulu
 Ademi zatına mir'at eyledin
 Nurunu Ademde ayat eyledin..

Tasavvuf şairi Şeyhi Ebrahim 1650'de hayata gözlerini yumdu. İstanbul'da Aksaray mahallesindeki dergahlarında gömülüdür.

MÜNÂCAT

İlâhâ ilmüne yok had-ü gayet
 Hüdaya vafına yok hiç nihayet
 Kamu eşyaya zatındır müsemmâ
 İdersin her nefeste bir tecellâ

OTMAN BABA VE VELAYETNAMESİ

Türkçe Hazırlayan ve Düzenleyen

Hakkı SAYGI

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	49400
Tas. No:	922.977 OTM

Nisan 1996 - İSTANBUL

D. 825
D. 01333 (090)

24 NISAN 1996

OTMAN BABA VİLÂYET-NÂMESİ

1478'in 11 Ekim'inde ölen (8 Receb 883) Kalenderî şeyhi Otman Baba'nın dervişlerinden Küçük Abdal tarafından yazılmış olan Otman Baba Vilâyetnâmesi, Abdülbaki Gölpınarlı'ya göre "dinî bakımdan olduğu kadar, XV. yüzyılda, bilhassa Rumeli'nin sosyal durumu bakımından da birçok bilgiyi içeren çok önemli bir kaynak"tı ("Yunus Emre ve Tasavvuf", Remzi Kitabevi, İstanbul 1961, sah. 31, dipnot.14).

Bilim dünyası, yazmanın mevcudiyetinden, kütüphaneler eski genel müdürü Hasan Fehmi Turgal'ın Türk Yurdu Mecmuası'nda çıkan bir yazısıyla (cild: 5, no: 27) haberdar oldu. Turgal, bu yazısında Hacıbektaş Kitapları arasında bulunan nüshayı tanıtıyor ama metin vermiyordu.

Abdülbaki Gölpınarlı'nın evrakı arasında bulunan bir mektuptan anlaşıldığına göre, Gölpınarlı, Turgal'dan nüshanın bir kopyasını istemiş, Turgal risaleyi bizzat kendisi istinsah ederek göndermişti. Daha sonra Ankara Genel Kitaplığı'na 643 numarayla nakiledilen yazmanın 20 Ocak 1954'te mikrofilmini alan Gölpınarlı, Otman Baba'yı konu alan uzun bir makale hazırlamaya başlamış ve bu arada Vilâyetnâme'nin tamamının yeni harflere aktarmıştı. 2b sonundan 9a'ya kadar devam eden sayfalarda yeralan müstensihin dibacesi ve şecere bahsi, metin ile ilgili görülmeyerek atlanmıştır.

Aşağıda verilen ve bugüne kadar hiçbir yerde yayımlanmamış olan Otman Baba Vilâyetnâmesi'nin metni, Gölpınarlı'nın yine yayınlanmamış olan sözkonusu makalesinde yeralması için transkripsiyonunu yaptığı çalışmasıdır.

Murat Bardakçı

BİRİNCİ BÖLÜM

ERKEN DÖNEM DİNİ MİMARİ, 16. Yüzyıl

Bulgaristan'da heterodoks Müslümanlara ait dini mimari eserler arasında, 16. yüzyılda yapılmış olup bugün de ayakta kalan dört büyük taş türbe ile biri yarı yıkılmış, öteki harabe durumda olmak üzere iki imaret mevcuttur. Bu mimari eserlerin tanıtımında, tarihçeleri ve araştırmaları hakkında bilgileri aktarıp, tarihlendirmeleri konusunda tenkitli bir yorum sunmak istiyorum.

TÜRBELER

(150276) Otman Baba Türbesi

16. yüzyılda bina edilen büyük türbelerden ilki -ki, geçirdiği restorasyondan sonra mükemmel durumda muhafaza edilmiştir- olan bu türbe, Haskovo yöresi Teketo Köyü'nde bulunmaktadır (Resim 3, 4). Türbenin içinde, heterodoks Müslümanlar tarafından "kutupların kutbu" (kutbü'l-ektab) ve "cezb" yani manevi mükemmelliğe erişmiş olan bir evliya olarak tanınan Otman Baba'nın mezarı bulunmaktadır.¹

Otman Baba Türbesi II. Bayezid (1481-1512) zamanında inşa edilmiştir. Şimdilik bunun tek bir delili, türbenin dış giriş kapısının üzerindeki kitabede geçen tarihlerden biridir (Resim 5). Osmanlıca olarak yazılan kitabe mermer taş üzerine oyulmuştur ve üç satırdan oluşmaktadır. Evliya Çelebi bu kitabeyi görmüş ve türbenin inşaat tarihinin H. 912 / M. 1506-1507 olduğunu yazmıştır.² Bulgar araştırmacı K. Venedikova'ya göre kitabe tarih H. 913 / M. 1507-1508'dir.³ Bu tarih, kitabenin üçüncü satırının sonunda dikey şekilde oyulmuştur. Ancak Venedikova, kitabenin metnini incelerken ikinci satırının sol yarısında, H. 813 (yani M. 1410-1411) gibi bir tarih yazıldığını tespit etmiştir. Fakat Otman Baba'nın mezar taşındaki kitabesinde 1478 tarihinde vefat ettiğini yazdığına göre, söz konusu H. 813 tarihi büyük bir ihtimalle yanlıştır.

Türbe, alçak ve sütunlu bir girişi olan büyük bir taş binadır. Yedigözen planlı olan türbenin üzerinde tonozlar üstüne konulmuş yarımküre

- tek ya da çok (ekseriyetle iki) mezarlı türbeler;
- gerçek ya da sembolik (yani içi boş) sandukalı türbeler;
- imaretili ya da imaretsiz türbeler;
- tekke içinde ya da müstakil olan türbeler.

İmaretler de kısmen buna benzer tasnife tutulabilir:

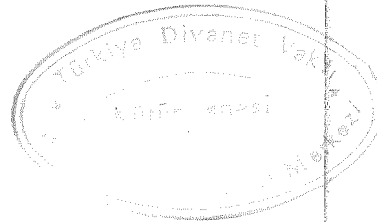
- erken ve daha geç döneme ait imaretler;
- yedigözen ve dikdörtgen planlı imaretler; istisna olarak bir tane ongen planlı imaret de mevcuttur;
- taş, tuğla ya da ahşap imaretler;
- tek ya da bir istisna olarak iki katlı imaretler;
- tekke içinde ya da müstakil olan bir türbe yanında imaretler.

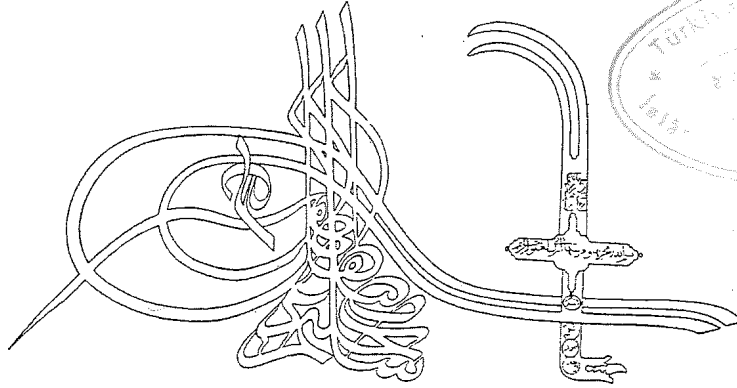
Bu tip binalar, genel olarak tasavvuf geleneğine bağlı düşünce ve ibadete hizmet ettiklerinden, Bulgaristan'da Osmanlı mimarisinin ayrı ve oldukça özellikli bir kısmını teşkil etmektedirler.

Bazı tekkelerde cami de olduğu bilinmektedir. Hatta yeni yapılan türbelerden biri de cami avlusunda inşa edilmiştir. Yapıların çoğunun vakıf gelirleri sayesinde faaliyette buldukları da bilinmektedir. Bazıları bugün bile faaliyet gösteren bu külliyelerde, artık dervişler bulunmamaktadır.

16. YÜZYIL

SONBAKIM VE YENİLEME
MADDELERİNE GÖRE
KONULMUŞ YARIMKÜRE

69 — Zulfikârî tuğra.

Bektaşî Figürleri

BALKANLAR'DA KARIŞTIRILAN İKİ BEKTAŞİ ZAVİYESİ: XV-XVI. YÜZYILDA OSMAN BABA VE OTMAN BABA TEKKELERİ

Ayşe KAYAPINAR¹

Levent KAYAPINAR²

MADDE YAYIMLANDIĞI
SONRA GELEN DOKÜMAN

24 NİSAN 2011

ÖZET

XV. yüzyılın ilk çeyreğinde kurulan Osman Baba zaviyesi ile XV. yüzyılın son çeyreğinde kurulan Otman Baba tekkesi birbirine karıştırılmaktadır. Bu çalışmada Balkanlar'daki bu iki önemli Bektaşî tekkesinin kurucularının ayrı kişiler olduğu saptanmıştır. Osmanlı tahrir defterlerinden istifade edilerek 1515-1573 yılları arasında bu iki zaviyenin gelişimi incelenmiştir. Yapılan lokalizasyon çalışmasıyla da Osman Baba'dan farklı olan Otman Baba zaviyesinin yeri konusunda önermede bulunulmuştur.

Anahtar kelime: Bektaşîlik, Balkanlar, Bulgaristan, Hasköy, Otman Baba, Osman Baba

TWO MIXED BEKTASHI DERVISHES LODGES IN THE BALKANS: OSMAN BABA AND OTMAN BABA DERVISH CONVENTS IN THE XVth-XVIth CENTURIES

ABSTRACT

The Dervish lodge of Osman Baba founded in the first quarter of the XVth century and the Dervish convent of Otman Baba established in the last quarter of the same century are mixed with each order each other. In this article we determine that the founders of these two important Bektashi convents in the Balkans are two different people. Using Ottoman survey registers dated between 1515-1573 we study the evolution of these two lodges. With the localization enterprise we try to determine the place of the convent of Otman Baba which is different from Osman Baba lodge.

Keywords: Bektashizm, Balkans, Bulgaria, Haskovo, Otman Baba, Osman Baba

1 Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi. kayapinarayse@yahoo.com.

2 Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi. leventkayapinar@hotmail.com.

37-128

Otman Baba (150276)

30 ОКАК 2008

Nevena GRAMATIKOVA (Institute for Balkan Studies)

OTMAN BABA – ONE OF THE SPIRITUAL PATRONS OF ISLAMIC HETERODOXY IN BULGARIAN LANDS

During the last decade the problems related to the history, spread and functioning of Islam in the Balkans became particularly topical. In this respect, of particular interest are subjects revealing Islam's many aspects and doctrinal diversity in the Balkan territories.

In this article we aim at elucidating some aspects of Islam in the Balkan territories, the Bulgarian including, personified in the deeds of religious functionaries from the time of the early Ottoman rule. Our exposition is centred on Otman Baba, one of the most revered spiritual patrons of heterodox Islam in Bulgarian lands. We delineate the image of this saint on the basis of written sources containing information about him. The accent is laid mainly on the religio-spiritual dimensions of his personality. At this backdrop we turn our attention to the relations between the spiritual guide and representatives of the Ottoman authority. Discussing his life we try to determine his role in the spread of heterodox Islam in Bulgarian lands. All this sheds light on the peculiarities of heterodox Islam in these parts.

Our main source is the *vita* (*vilâyetname*) of Otman Baba which presents the life and deeds of the saint most fully. The data in it are complemented with those from other sources originating from the milieu of the Islamic heterodox trends (the religious poetical tradition of heterodox Islam) and from the works of Ottoman authors close to the Ottoman ruling elite.

In terms of its genre the *vita* of Otman Baba belongs to Muslim hagiographic letters which flourished along with the formation and development of the Islamic Sufi orders and the merge of the cult for saints in Islam with them. Chronologically, the evolution of the Sufi orders (*tarikât*) as organisations based on a system of strictly defined relations of dependence between a guide and disciples, statutes and hierarchy, and closely intertwined with the cult for the saints coincided with the foundation and expansion of the Ottoman state¹.

¹ Тримингэм, Дэс. С. Суфийские ордены в исламе. Москва, 1989, с. 92.